

Үхэлд үл хүргэх зэвсэг, тусгай хэрэгслийн хөгжлийн чиг хандлага

Б.Мөнхсайхан¹, П.Даваажав²

¹Батлан хамгаалахын эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн
Инновац, технологи дамжуулалтын төв

²Үндэсний батлан хамгаалахын их сургууль

ABSTRACT

In recent years, it has become important to reach a common understanding of non-lethal weapons, their types and classifications, as a means of ensuring safety without causing loss of life or bodily harm, as well as to conduct a near-term study of the market for this type of weapon.

Keywords: *Non-lethal weapons and special equipment, types, classifications, development trends.*

ОРШИЛ

Үхэлд үл хүргэх зэвсэг [англи хадмал орчуулга нь nonlethal weapons] нь мөн “less-lethal weapons, less-than-lethal weapons, non-deadly weapons, compliance weapons, or pain-inducing weapons” гэх зэргээр хэлэгддэг, уламжлалт зэвсгийг бодвол байгаа устгахгүй, үхүүлэхгүйгээр өвтгөх зорилготой зэвсэг юм.

Амьдралд аюул учруулдаггүй зэвсэг, үхэлд хүргэхгүй зэвсэг нь энгийн хэрэглээндээ эсрэг этгээдийг хөнөөх, эсвэл хүнд биеийн гэмтэл учруулахгүй байх л зэвсэг бөгөөд ийм зэвсэг хэрэглэхийн үндсэн зорилго нь дайсныг устгах биш, харин эсэргүүцэлгүй болгох; хүний эрүүл мэнд ба биеийн байдлын эрсдэлийг хамгийн бага хэмжээнд байлгах ёстой. Гэхдээ энэ төрлийн зэвсэг нь учирч болох хор уршгийг аль болох багасгах зорилготой болохоос огт амь насанд нь аюул учрахгүй гэсэн үг биш.

Хүний амь насыг дур зоргын хандлагаас хамгаалах, хүний амь насыг аврахын тулд хийж болох зөвшөөрөгдсөн үйл ажиллагаа, эрх зүйн зохицуулалт бөгөөд хүний амь насны эсрэг аливаа халдлагаас хамгаалах үүргийг төр хүлээдэг.

Олон улсын болон манай улсын эрх зүйн олон баримт бичиг, хуульд хүний амьд явах эрхийн талаар “Хүн бүр амьд явах... эрхтэй”¹, “Хүн бүр амьд явах салшгүй эрхтэй. Энэ эрхийг хуулиар хамгаална. Хэний ч амь насыг дур мэдэн бусниулж болохгүй.”², “...амьд явах эрхтэй. Монгол Улсын эрүүгийн хуульд заасан онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэний учир шүүхийн хүчин төгөлдөр тогтоолоор ялын

¹ Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 3 дугаар зүйл

² Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 6 дугаар зүйлийн 1 дэх заалт

дээд хэмжээ оногдуулснаас бусад тохиолдолд хүний амь нас бусниулахыг хатуу хориглоно.”³ гэсэн олон заалтууд өнөөдөр үйлчилж байна.

Төрийн үүргийг хэрэгжүүлэхийн тулд хууль сахиулах байгууллага гэмт хэрэгтэй тэмцэх, таслан зогсоох зорилгоор үйл ажиллагаандаа галт зэвсэг, нэг бүрийн болон олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгсэл хэрэглэх хууль, дүрэм журмын зохицуулалтыг батлуулан мөрдүүлж ирсэн байдаг.

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 5 дугаар бүлэг, Төрийн хамгаалалтын тухай хуулийн 6 дугаар бүлэг, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 22 дугаар бүлэг, Монгол Улсын Хилийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэг, Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 4 дүгээр бүлэг тус тус нэг бүрийн болон олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгсэл /аминд үл хүрэх зэвсэг/-ийг ашиглах⁴ талаар заасан байдаг байна.

Үхэлд үл хүргэх зэвсгийг манай хууль тогтоомжоор тусгай хэрэгсэл гэж нэрлэдэг ба хамгаалах, нэг бүрийн, олон хүнд нөлөөлөх, тээврийн хэрэгсэл албадан зогсоох гэж ангилдаг.

ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Төрөл бүрийн зэвсэг үйлдвэрлэгч, технологи хөгжүүлэгч нар 1960-аад он хүртэл аминд үл хүрэх зэвсгийг тодорхой хөгжүүлж ашиглах талаар шийдэлд хүрээгүй байсан бөгөөд дэлхийн нэгдүгээр дайны үеийн цэргийн ажиллагаанд ашиглаж байсан химийн зэвсгийн ангилалд багтсан хамгийн боловсронгуй технологи болох «нулимс асгаруулагч» гэгддэг цочроох химийн зэвсгийг хууль сахиулах байгууллага ашиглах боломжтой талаар санал дэвшүүлж, цагдаа үйл ажиллагаандаа ашиглаж эхэлсэн.

Энэ нь 1960, 1970-аад оны үед АНУ-ын цагдаагийн байгууллага бороохой, галт зэвсгээс гадна «үхэлд үл хүргэх зэвсэг» ашиглаж иргэний эрх, дайныг эсэргүүцэх хөдөлгөөнөөс үүдэлтэй эмх замбараагүй байдлыг таслан зогсоох, хянахад хэрэглэсэн бөгөөд цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны стандарт “Эмх замбараагүй байдлыг таслан зогсооход химийн бодис»-ын хэрэглээг нэвтрүүлж эхэлсэн байдаг.

“Үхэлд үл хүргэх зэвсэг” хэрэглэх зөвлөмжийг 1960-аад оны сүүлээр АНУ-ын “Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх хууль сахиулах болон шударга ёс сахиулах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх комисс”-ын 1967 оны тайланд цагдаа аминд хүрэх зэвсэг хэрэглэхийг хязгаарлах, хууль сахиулах байгууллага “шинжлэх ухаан, технологийн дэвшил”-ийг өргөнөөр ашиглахыг зөвлөжээ.

Үхэлд үл хүргэх зэвсэг нь хутга, метал хошуутай сум, галт зэвсэг гэх мэт зэвсгээс амьд байд учруулах нөлөөлөл багатай зэвсэг юм. Тухайн зэвсгийг хэрэглэсэн үед аль болох бага хохирол учруулах, эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн байдаг.

Цагдаагийн байгууллага гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийгмийн дэг журам

³ Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн Арванзургадугаар зүйлийн 1 дэх заалт

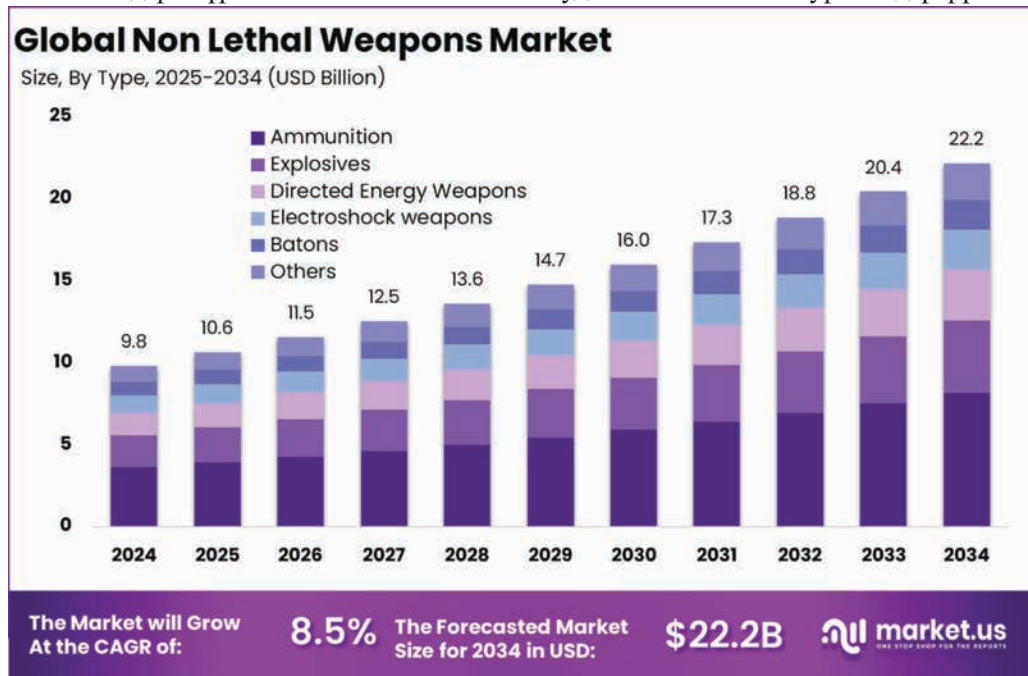
⁴ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12469>

сахиулахдаа хамгийн бага хүч хэрэглэх, хүндэрсэн нөхцөл байдлыг үр дүнтэй аргаар таслан зогсоохыг илүүд үздэг бөгөөд амьд хүчийг түр хугацаанд саатуулахад зориулагдсан, хэвлэл мэдээллээр «хүний эрхэнд ээлтэй» гэж нэрлэгддэг, хүний эрүүл мэндэд хор учруулахгүйгээр ашиглах зориулалттай байна. Түүнчлэн энэ төрлийн зэвсгийг техник, зэвсэглэл, тухайлбал нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмжүүд, автомашины хөдөлгөөнийг зогсоох гэх мэтэд хэрэглэж болно.

Энэ ангилалд хууль сахиулах байгууллагууд болон тусгай албадын зүгээс гэмт этгээдэд сэтгэл санаа, бие махбодийн нөлөөлөл үзүүлэх, түр хугацаанд саатуулахад хэрэглэгддэг механик, химийн, цахилгаан болон гэрэл дуу, дууны төхөөрөмжийн өргөн хүрээний цогцолбор багтдаг бөгөөд цэргийн тусгай хүчнийхэн дайсныг амьд барихад мөн ашигладаг. Ер нь тусгай хэрэгслийг хууль сахиулах байгууллагууд гэмт этгээдийг барьж саатуулах, идэвхтэй эсэргүүцлийг зогсоох, барьцаалагдсан хүмүүсийг чөлөөлөх, бүлэглэн гаргасан замбараагүй үйлдлүүдийг таслан зогсоох, олон нийтийг хамарсан үймээн самууныг устгахад ашигладаг байна.

Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн дэлхийн зах зээлийн хэмжээ 2024 онд 9.8 тэрбум ам.доллар байсан бол 2025-2034 он хүртэл хугацаанд жилийн нийлмэл өсөлтийн хувь (CAGR) 8.5 хувиар өсөж, 2034 он гэхэд 22.2 тэрбум ам.долларт хүрнэ гэж таамаглаж байна. 2024 онд Хойд Америк зах зээлийн эзлэх хувийг 8,3% хувиас илүү давамгайлж, 3.41 тэрбум ам.долларын орлого олжээ.

Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн зах зээлийн судалгааны тоймыг зураг 1-д үзүүлэв.

Зураг 1. Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн зах зээлийн судалгаа

Засгийн газар, хууль сахиулах байгууллага, цэргийн бүлэглэл хүний амь нас хохирох, байнгын гэмтэл учруулахгүйгээр олон нийтийг хянах, олон нийтийн

аюулгүй байдлыг хангах найдвартай арга хэрэгслийг эрэлхийлсээр байгаа тул үхэлд үл хүргэх зэвсгийн зах зээл сүүлийн жилүүдэд чухал болж байна.

Үхэлд үл хүргэх зэвсэг нь үймээн самуун, эсэргүүцлийн жагсаал, хотын аюулгүй байдлын үйл ажиллагаанд ихэвчлэн ашиглагддаг, жагсагч хүмүүсийн үйл ажиллагаа, хөдөлгөөнийг таслан зогсооход зориулагдсан байдаг.

Түүний зэвсгийн зах зээлийн өсөлт нь хууль сахиулах болон цэргийн үйл ажиллагаанд үхлийн хүчнээс илүү аюулгүй хувилбаруудын эрэлт нэмэгдэж байгаатай холбоотой юм. Хүний эрх, олон нийтийн аюулгүй байдалд санаа зовниж байгаагийн хариуд засгийн газар болон аюулгүй байдлын байгууллагууд олныг хянах, баривчлах, терроризмын эсрэг үйл ажиллагааны үеэр эрүүл мэндээр хохирох, золгүй байдлаар нас баралтыг бууруулахыг эрмэлзэж байна.

Зах зээлд чиглэсэн эрчим хүчний зэвсэг, цахилгаан соронзон импульсийн модуль, хиймэл оюун ухаанаар ажилладаг «ухаалаг буу» болон акустик хязгаарлах төхөөрөмж зэрэг шинэлэг технологиуд улам бүр нэмэгдэж байна. Эдгээр хэрэгслүүд нь илүү нарийвчлалтай, байнгын хохирол учруулах эрсдэлийг бууруулж, томоохон хот суурин газрын үйл ажиллагаанд хурдан ашиглах боломжтой. Хиймэл оюун ухаан, дүрслэх мэдрэгчийг нэгтгэх нь хүчний түвшинг тохируулах, хөндлөнгийн оролцооны үеэр санамсаргүй гэмтлийг багасгахад чиглэгдсэн байв.

Үхлийн бус зэвсгийн зах зээлд технологийн хурдацтай дэвшил гарч байна. Лазер болон богино долгионы технологи зэрэг чиглэсэн эрчим хүчний зэвсгийн сайжруулалт нь бие махбодод гэмтэл учруулахгүйгээр чадвараа алдах илүү нарийвчлалтай, үр дүнтэй арга хэрэгслийг санал болгож байна. Нэмж дурдахад, резинэн сум, үрлэн сум гэх мэт taser технологи, цочроох буу, үхэлд хүргэдэггүй сумны шинэчлэлүүд нь эдгээр зэвсгийн нарийвчлал, найдвартай байдлыг нэмэгдүүлж байна.

Зураг 2-д үхэлд үл хүргэх зэвсгийн төрөл, ангиллыг харуулав.

Зураг 2. Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн төрөл, ангилал

Хууль сахиулах ажиллагааны явцад амь насаа алдах явдлыг багасгах, аюулгүй байдлын протоколыг сайжруулах, үхлийн аюултай хүч хэрэглэхтэй холбоотой хууль эрх зүйн үр дагаврыг бууруулах зэрэг хэд хэдэн гол шалтгааны улмаас үхэлд үл хүргэх зэвсгийг ашигладаг. Эдгээр нь хүний эрхийн стандартыг дагаж мөрдөж, олон нийтийн аюулгүй байдлыг сайжруулахыг эрэлхийлж буй хууль сахиулах байгууллагуудын зайлшгүй чухал хэрэгсэл гэж үзэх нь улам бүр нэмэгдсээр байна.

Аюулгүй байдлын асуудал нэмэгдэж, зохицуулалтын эрх мэдэл, хариуцлагатай цагдаагийн үйл ажиллагааг нийгэмд сурталчлах нь дараагийн үеийн үхлийн бус шийдлүүдийн судалгаа, боловсруулалтад төрийн болон хувийн хэвшлийн хөрөнгийн урсгалыг бий болгож байна. Дэвшилтэт материал, өгөгдөлд суурилсан систем, хиймэл оюун ухаанаар ажилладаг хязгаарлалтын технологийг сонирхож байгаа нь үйлдвэрлэгчид болон шийдэл боловсруулагчдад тендер, туршилтын хөтөлбөрт оролцох боломжийг бий болгож байна.

Хүчтэй нөхцөл байдлыг хүний амь нас хохирохгүйгээр намжаах багаж хэрэгслийн эрэлт нэмэгдэж байгаа нь хууль сахиулах байгууллагуудыг сөнөөгч, резинэн сум, чиглүүлсэн эрчим хүчний систем гэх мэт үхлийн бус технологийг нэвтрүүлэхэд хүргэж байна. Нэмж дурдахад, хатуу зохицуулалт, олон нийтийн хяналт нь үхлийн хүчнээс өөр хувилбар хайж олоход түлхэц болж, хот суурин газар болон цэргийн орчинд үхлийн бус шийдлийг өргөнөөр нэвтрүүлэхэд түлхэц өгч байна.

Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн технологийн хурдацтай дэвшил нь зах зээлийг хөгжүүлэх сонирхолтой боломжийг олгож байна. Илүү хүчирхэг хэмжигч, чиглэсэн эрчим хүчний зэвсэг, акустик төхөөрөмж зэрэг шинэлэг зүйл нь үхлийн бус хувилбаруудыг илүү аюулгүй, илүү үр дүнтэй, илүү уян хатан болгож байна.

Эдгээр дэвшил нь олныг удирдах, сэжигтнийг дарах зэрэгт илүү нарийн хяналт тавих боломжийг олгож, гэмтлийн магадлалыг бууруулж, үйл ажиллагааны үр ашгийг дээшлүүлдэг. Судалгаа, хөгжүүлэлт үргэлжлэхийн хэрээр үхлийн бус зэвсгийн цар хүрээг тэлж, хууль сахиулах, цэрэг арми зэрэг янз бүрийн салбарт хэрэглээг өргөжүүлэх шинэ технологиуд гарч ирэх болно.

Үхлийн бус зэвсгийн зах зээлд хэд хэдэн үйлдвэрлэгчид дэлхийн эрэлтийг бүрдүүлэхэд гол үүрэг гүйцэтгэдэг. AMTEC Less-Lethal Systems Inc., Axon Enterprise, Inc., BAE Systems, Byrna Technologies Inc. зэрэг компаниуд цахилгаан цочроох төхөөрөмж, цохилтот сум, химийн цочроох бодис зэрэг дэвшилтэт бүтээгдэхүүнээрээ алдартай.

Гол тоглогчдын өөр нэг бүлэгт Combined Systems, Inc., Condor Non-Lethal Technologies, Fiocchi Munizioni S.p.A., FN Herstal, Genasys Inc бартдаг. Эдгээр компаниуд нулимс асгаруулагч хий, резинэн сум, акустик төхөөрөмж, үхлийн аюул багатай хөөргөгчийг хамарсан багцаа өргөжүүлсэн. Тэдний өрсөлдөх давуу тал нь дэлхий даяарх цэрэг, цагдаагийн байгууллагуудын шийдлүүдийг өөрчлөх чадварт оршдог.

Үхэлд үл хүргэх зэвсгийн зах зээлийн шилдэг дараах тоглогчид байна. Эдгээрийг тоймловол: AMTEC Less-Lethal Systems Inc., Axon Enterprise, Inc., Bae

системүүд, Byrna Technologies Inc., Combined Systems, Inc., Condor Үхлийн бус Технологи, Fiocchi Munizioni S.p.A., Ф.Н.Херстал, Genasys Inc, ISPR, Lamperd Less Lethal, NonLethal Technologies, Inc., PepperBall Technologies, Inc, Raytheon Technologies, Rheinmetall AG, RTX корпорац, RUAG Ammotec, Safariland XXK, Taser International, UTS United Tactical Systems, LLC (Pepperball), Zarc International, Inc., бусад.

Зах зээлийн гол бүтээгдэхүүнүүдийг төрлөөр нь ангилбал:

- Сум: Резинэн сум, үрлэн сум, хуванцар сум, лаан сум, гэрэлт сум, бусад
- Тэсрэх бодис: хий ба шүршигч, усан буу, үнэрт суурилсан зэвсэг, нулимс асгаруулагч хий, перец шүршигч, бусад
- Чиглүүлсэн эрчим хүчний зэвсэг: Өндөр энергийн лазер (HEL), ммцийн долгионы зэвсэг, өндөр хүчин чадалтай богино долгионы зэвсэг, бөөм туяаны зэвсэг,
- Цахилгаан цочроох зэвсэг: тазер, муужруулагч буу,
- Бороохой
- бусад

Хэдийгээр үхэлд үл хүргэх зэвсгийн хэрэглээнд тодорхой хяналт тавихгүй бол сөрөг үр дүнтэй болдог тухай дараах олон баримт нотолж байна. Эмнести Интернэшнл болон Омега Судалгааны Сан нь гартаа барих зориулалт бүхий кинетикийн нөлөөлөл бүхий нэг бүрийн тусгай хэрэгсэл (бороохой гэх мэт), түүнчлэн буудах зориулалттай хуванцар болон резин сум үйлдвэрлэж, борлуулж байгаа компаниудыг дэлхийн бүхий л бүс нутагт олж тогтоожээ⁵.

Гарт барих болон буудах зориулалт бүхий дээрх хэрэгслийг хууль сахиулагчид нийгмийн хэв журмыг хамгаалах болон цагдан хорих байранд дэг журам сахиулах зорилгоор практикт өргөн хэрэглэдэг. Олон улсын хүний эрхийн зохицуулалт, хэм хэмжээнд нийцүүлэн дээрх хэрэгслийг хууль сахиулах зорилгоор хуулийн дагуу хэрэглэж болно.

Гэхдээ кинетикийн энергид суурилсан дээрх хэрэгслүүдийг хүний арьсыг урах, шалбалах, сүлбэх зэргээр хүнд гэмтэл учруулах зориулалттайгаар бүтээж, үйлдвэрлэж болохгүй. Ердийн зориулалттай байсан ч хүний биед хүнд гэмтэл учруулах эрсдэлтэй байдгийг анхаарах хэрэгтэй. Түүнчлэн хууль сахиулагчид гарцаагүй шаардлага үүсээгүй байхад хүч, албадлагыг хэтрүүлсэн хэрэглэж хүнийг эрүүдэн шүүсэн, бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар харьцсан, улмаар хүнд гэмтэл учруулах, хүний амь насыг хөнөөсөн гэх зэрэг үйл баримтуудыг хүний эрхийн байгууллагууд тогтмол баримтжуулсаар байна⁶.

⁵ “Хятад дахь Эрүүдэн шүүх болон залхаан шийтгэх хэрэгслийн худалдаа”; (Индекс: ASA 17/042/2014). “Хүчин чармайлт: Цаазаар авах ял болон эрүү шүүлтэд ашиглах хэрэгслийн Европын улс орнууд дахь худалдааг эцэс болгох нь” (Индекс: АСТ 01/1632/2015); “Европын улс орнууд дахь эрүү шүүлтийн хэрэгслийн үйлдвэрлэл, худалдаа, ашиглалт”, 2018 оны 6 дугаар сар, “Өмнөд Америк дахь эрүү шүүлт болон хэрэг хүлээлгэх хэрэгслүүд: Ашиглалт, үйлдвэрлэл болон худалдаа” 2016 оны 7 дугаар сар.

⁶ Омега Судалгааны Сан, “Европын улс орнууд дахь эрүү шүүлтийн хэрэгслийн үйлдвэрлэл, худалдаа, ашиглалт”, 2018 оны 8 дугаар сар

Олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгсэлд химийн хорт бодис агуулсан нулимс асгаруулагч хий, чинжүүт цацлага, амьсгал боогдуулагч хий зэрэг цугларсан олон хүнийг тараах зориулалттай хэрэгслүүд хамаардаг (гараар шидэгч болон тусгай буу зэвсгээр буудах зориулалт бүхий тэсрэх бөмбөг, усан хөөрөг буюу даралтад усаар буудагч гэх мэт). Тэдгээрийн зарим нь (нулимс асгаруулагч) нэг, эсхүл цөөн тооны хүнд хэрэглэх зориулалттай байх нь ч бий. Олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгслийг хүний эрхийн хэм хэмжээ болон уг хэрэгслийг үйлдвэрлэгч байгууллагаас өгсөн зааврыг зөрчиж хэрэглэвэл маш хортой үр дагавар учруулдаг. Олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгслийг хэтрүүлсэн хэрэглэх, түүнчлэн хүмүүс зугтах боломжгүй хязгаарлагдсан орчинд химийн хорт бодис бүхий хэрэгслийг ашиглах нь хүний биед хүнд хор хөнөөл учруулах, тэр ч бүү хэл үхэлд хүргэх эрсдэлтэй. Ялангуяа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн, ахмад настан, эмэгтэйчүүд болон хүүхдүүд хамгийн эрсдэлтэй бүлэгт хамаарна. Хууль сахиулах байгууллагын хэрэглэж байгаа олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгслийн ихэнх нь ойрын зайд тохируулан хэрэглэх зориулалттай байдаг (нулимс асгаруулагч гранат, буу, болон чинжүүт цацлага, нулимс асгаруулагч хөөргөгч). Гэвч дээрх хэрэгслийг хэрэглэхдээ хэн нэгэн этгээд рүү чиглүүлэн онилон хэрэглэсэн, хорих газар болон цагдан хорих газарт хүнийг эрүүдэн шүүх, болон бусад хэлбэрээр хүнлэг бус, хэрцгий хандах зориулалтаар ашигласан зэрэг олон тохиолдол бүртгэгджээ.

Өргөн талбайг хамран цацах зориулалт бүхий нулимс асгаруулагч цацлага, автомат гранат хөөргөгч, нэгэн зэрэг олон тооны нулимс асгаруулагч харвагч төхөөрөмж, өргөн тусгалын калибрын пуужин хөөргөгч зэргийг нэрлэж болно.

Олон хүнд нөлөөлөх цацлага болон хөөргөгч пуужин бүхий хэрэгслийг алсын удирдлага ашиглан газарт болон агаарт хэрэглэх явдлыг хөгжүүлэх нь орчин үеийн чиг хандлага болж байна. Эдгээр төхөөрөмжийг ямар тохиолдолд, хэрхэн хэрэглэх эсэх, энэ нь олон улсын эрх зүйн зохицуулалт, хэм хэмжээнд нийцэж байгаа эсэх нь шийдвэрлэвэл зохих маргааныг үүсгэсээр байна. Ази болон Европын зарим улсад үйлдвэрлэж, хөгжүүлж байгаа олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгслийн өргөн тусгалын техник төхөөрөмжүүд болох пуужин, пуужин харвагч болон их буу зэрэг нь хууль сахиулах үйл ажиллагаанд ашиглах нь зохимжгүй хэрэгслүүд гэдэг нь туршлагаас харагдсаар байна.

2018 оны 3 дугаар сараас өрнөсөн эсэргүүцлийн жагсаалын үеэр Израйлийн хүчнийхэн жагсагчдын эсрэг нулимс асгаруулагч хий, резин сумтай буу, болон галт зэвсэг хэрэглэсний улмаас хэд хэдэн хүний амь эрсдэж, хэдэн зуун иргэн хүндээр шархаджээ. Мөн энд Израйлийн талын мэргэн буудагчид болон цэргүүдийн галд 140 орчим Палестин иргэн өртөж, нас барагсдын дотор хамгийн багадаа 30 орчим нь хүүхэд, 2 сэтгүүлч, сувилагч болон эрүүл мэндийн ажилтнууд байсан тухай мэдээлж байв.

Хожим НҮБ-ын Хүмүүнлэгийн асуудлыг зохицуулах газраас гаргасан урьдчилсан статистикийн мэдээллээр нийт гэмтсэн иргэдийн тоо 17000 давснаас, 9000 орчим нь эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлсэн, үүнээс 4422 буюу 47 орчим хувь нь өндөр хүчин чадалтай цэргийн зориулалттай зэвсэгт өртөн шархадсан, үлдсэн хэсэг нь

нулимс асгаруулагч хийн болон резин суманд өртжээ гэж дурджээ. Израйлийн тал нулимс асгаруулагч харвагч ердийн хэрэгсэл болон хөөргөгч пуужин хэрэглэснээс гадна анх удаа нулимс асгаруулагч хий буудагч дроныг ашигласан байдаг.

Видео бичлэгт Израйльчууд Газын зурвасаас 100 орчим м зайд байрлах эмнэлгийн тусламж үзүүлэх майхны дээрээс дрон ашиглан нулимс асгаруулагч хийгээр буудаж байгааг сэтгүүлчид, жагсагчид зэрэг олон тооны хүмүүс харж байгаа нь дүрст харагдаж үлдсэн байв.

Ийм тохиолдол манай улсыг ч тойроогүй юм. 2008 оны сонгуулийн үр дүнт эсэргүүцсэн тайван байдлаар эхэлсэн жагсаал нь сүүлдээ хүчирхийлэл үймээн болж хувирч цагдаа нар хүч нэмэгдүүлэн резинэн сумтай буу ашиглан жагсагчид руу буудаж эхэлсэн бөгөөд 7-р сарын 1-ээс 2-нд шилжих шөнө жагсагчид руу бүр байлдааны зэвсэг хэрэглэсэн явдал гарч, 4 хүн буудуулж, 1 хүн гүймэрт өртөж нас барсан гашуун сургамж байгааг бид мартах ёсгүй юм. Үймээний дараа цагдаагийн газраас үймээнд оролцсон 800 гаруй иргэнийг баривчилсан ба түүнээс 200 гаруй иргэнд шүүхээс ял оноосон. Галт зэвсэг хэрэглэсэн цагдаа нарын асуудлыг Улсын Прокурорын дэргэдэх мөрдөн байцаах газраас шалгаж байгаа бөгөөд мөрдөлт шалгалт өнөөг хүртэл дуусаагүй байна.

Үхлийн бус зэвсэг хэдийгээр үр дүнтэй боловч аюулгүй, зохистой хэрэглээг хангахын тулд болгоомжтой харьцаж, зохих ёсоор сургах шаардлагатай. Зохисгүй ашиглах нь хүсээгүй үр дагаварт хүргэж болзошгүй тул үр дүнтэй хэрэглэхэд сургалт, үйл ажиллагааны туршлага шаарддаг. Хангалттай мэдлэг, ур чадваргүйгээр үхэлд үл хүргэх зэвсгийг ашиглах нь нөхцөл байдлыг улам хурцатгах эсвэл хор хөнөөл учруулж, зорилгоо алдагдуулж болзошгүй юм. Тиймээс эдгээр зэвсгийн үр дүн нь хууль сахиулах болон цэргийн албан хаагчдад зориулсан цогц сургалтын хөтөлбөрөөс ихээхэн хамаардаг байна. Тухайлбал, 2025 оны 6-р сард АНУ-ын Тэнгисийн явган цэргүүд Лос-Анжелес хотод хот суурин газрын үйл ажиллагаанд ашиглах үхэлд үл хүргэх зэвсгийн талаар тусгайлсан сургалт явуулсан байна. Эдгээр зэвсэгтэй аюулгүй, үр дүнтэй харьцах зөв ур чадварыг цэргүүдэд хөгжүүлэх шаардлагатайг сургуулилт онцолсон. Энэхүү арга барил нь олон нийтийг хянах, хот суурин газрын байлдааны хувилбарын үед хэт их хүч хэрэглэх боломжийг бууруулж, иргэний хохирлыг багасгахад чиглэгдсэн байв.

ДҮГНЭЛТ

Шинжлэх ухаан технологийн ололт амжилтыг үхэлд үл хүргэх зэвсгийн технологийн хөгжил, үйлдвэрлэл, түгээлтийг сайжруулах зорилготойгоор аюулгүй байдлын систем, олныг хянах шийдлийг сайжруулахад анхаарч, тэдгээрийн эрэлт нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор ялангуяа өөрийгөө хамгаалах, олныг хянах зориулалттай хөөргөх төхөөрөмж, бүтээгдэхүүний дэвшилтэт загвар төдийгүй олон нийтийн аюулгүй байдлын стандартыг сайжруулахад гүйцэтгэх үүргийг онцолсон багцаа төрөлжүүлж, инноваци болон функциональ байдлыг нэгтгэснээр үхлийн үр дагавар багатай шийдлүүд хууль сахиулах байгууллагын найдвартай хэрэгсэл болж хэрхэн хүлээн зөвшөөрөгдөж хувьсан өөрчлөгдөж буй зэвсгийн зах зээл дэх байр сууриа бэхжүүлэх зорилготой байгааг харуулж байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Эрүүгийн хууль. “Төрийн мэдээлэл сэтгүүл” дугаар №7. 2015 он.
2. Монгол Улсын хилийн тухай хууль. “Төрийн мэдээлэл сэтгүүл” дугаар №6. 2017 он.
3. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын “Хил хамгаалах байгууллагын алба хаагч тусгай хэрэгсэл, биеийн хүч хэрэглэх заавар” батлах тухай 2017 оны 06 дугаар сарын 09-ний өдрийн А/160 дугаар тушаал ХИЛ СУДЛАЛ 2025 №02 (Тусгай дугаар)
4. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Улсын ерөнхий прокурорын хамтарсан “Цагдаагийн алба хаагч биеийн хүч, тусгай хэрэгсэл, галт зэвсэг хэрэглэх заавар” батлах тухай 2017 оны 09 дүгээр сарын 06-ны өдрийн А/102, А/224 дүгээр тушаалын хавсралт
5. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын “Дотоодын цэрэг чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд хэрэглэх тусгай хэрэгсэл, галт зэвсэг, тусгай зориулалтын техникийг хэрэглэх заавар” батлах тухай 2018 оны 04 дүгээр сарын 03-ны өдрийн А/57 дугаар тушаал
6. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Улсын ерөнхий прокурорын хамтарсан “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагч биеийн хүч, тусгай хэрэгсэл галт зэвсэг хэрэглэх” журам батлах тухай 2017 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдрийн А/260, А/112 дугаар тушаал
7. Хил хамгаалах ерөнхий газрын даргын 2019 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн А/09 дүгээр тушаал